

GEHEIM

Dit rapport bestaat uit 24 blz.

COMITE VERENIGDE INLICHTINGDIENSTEN NEDERLAND

GEHEIM

KA 1145/82

Ex.nr. 6

KORT OVERZICHT VAN DE ACTIVITEITEN VAN DE SOVJET-UNIE EN
BONDGENOTEN IN DE KOUDE OORLOG IN HET
VIERDE KWARTAAL 1958

I. De algemene politieke strategie tegen het Westen.

Zowel de inhoud als de conclusie van het eerste hoofdstuk van het Perintrep Derde Kwartaal 1958 - namelijk dat in de verslagperiode niets had gewezen op een matiging in het expansionisme van het communistische blok, doch dat de methodes, welke daarbij worden gebruikt een meer aggressief karakter verkrijgen - zijn in algemene zin evenzeer van toepassing gebleken op het laatste kwartaal.

Nadat de regering te Peking kennelijk tot de conclusie was gekomen, dat verdere actie tegen Nationalistisch China diende te worden opgeschort werd, in overeenstemming met de strategische beginselen van de communistische politiek, het zwaartepunt van het offensief naar andere punten verlegd, met name Centraal-Europa en het Midden-Oosten.

Wederom werd nu getracht de geëxponeerde positie van Berlijn te gebruiken als middel teneinde het Westen te dwingen tot concessies op politiek en militair gebied ten aanzien van Centraal-Europa. Nog steeds is de Europese politiek van de Sovjet-Unie in de eerste plaats gericht op de militaire en politieke neutralisatie van West-Duitsland.

Op 27 november 1958 heeft de Sovjet-regering aan de regeringen van de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en de Bondsrepubliek een nota gericht, waarin werd medegedeeld, dat de Sovjet-Unie de geldigheid van de overeenkomsten, waarop het viermogendheden-statuut van Berlijn berust, niet langer erkent en voornemens is de Oostelijke sector van deze stad over te dragen aan de Duitse Democratische Republiek. Aan de drie Westerse mogendheden werd het recht ontzegd hun bezettingstroepen in West-Berlijn te handhaven. Voorgesteld werd aan West-Berlijn de status van een gedemilitariseerde "vrije stad" toe te kennen, waarbij ook de Verenigde Naties op enigerlei wijze zou kunnen worden ingeschakeld. Aan de Westerse mogendheden werd zes maanden

GEHEIM

- 2 -

GEHEIM

tijd gegeven om de nodige voorzieningen te treffen op de door Moskou aangegeven basis. Gedurende deze periode van zes maanden zou de Sovjet-Unie geen wijziging in de bestaande regelingen voor de militaire transporten van Berlijn naar de Bondsrepubliek brengen. Na de overdracht van Oost-Berlijn aan de Duitse Democratische Republiek, zouden de verbindingswegen met Berlijn volledig onder de bevoegdheid van de Oostduitse regering vallen. Hieraan werd de waarschuwing toegevoegd, dat gebruik van geweld tegen Oost-Duitsland door de Sovjet-Unie en alle andere landen van het Warschau-Pact, als een aanval op henzelf zou worden beschouwd.

De eerste officiële Westerse reactie op de hogergenoemde nota werd gegeven in een op 16 december 1958 uitgegeven communiqué, dat tijdens de ministeriële zitting van de Noord-Atlantische Raad werd opgesteld. Daarin werd verklaard, dat de leden van de NAVO niet kunnen instemmen met een oplossing van de Berlijnse kwestie, waardoor afbreuk zou worden gedaan aan het recht van de Westerse mogendheden om in Berlijn te blijven zolang als hun verantwoordelijkheid dit vereist en waardoor de vrijheid van verkeer tussen Berlijn en de vrije wereld niet zou worden gewaarborgd.

Voorts werd verklaard, dat de Berlijnse kwestie slechts zou kunnen worden opgelost in het kader van een overeenkomst met de Sovjet-Unie over geheel Duitsland en de Westerse mogendheden steeds bereid zijn om over het Duitse vraagstuk zowel als over een Europese veiligheidsregeling en ontwapening te onderhandelen. In overeenstemming met het in dit communiqué tot uitdrukking gebracht standpunt werden de nota's van de Sovjet-regering van 27 november 1958 door de Westerse regeringen omstreeks de jaarwisseling beantwoord. Hierop volgde op 10 januari j.l. een voorstel van de Sovjet-regering om een conferentie bijeen te roepen, waaraan alle staten, die daadwerkelijk aan de oorlog tegen Duitsland hebben deelgenomen, zomede de West- en Oostduitse regeringen zouden deelnemen, teneinde tot overeenstemming te geraken over het sluiten van een vredesverdrag met heel Duitsland. Een ontwerp-vredesverdrag werd daarbij overgelegd.

Naar aanleiding van het voorgaande feitelijk resumé - een gedetailleerde beschouwing van de merites van de gehele kwestie-Berlijn en hetgeen daarmee samenhangt, zou te ver

voeren en buiten het kader van het Perintrep vallen - kan in het algemeen worden opgemerkt, dat geen enkele aanwijzing is verkregen van een mogelijke wijziging in de houding van de Sovjet-Unie ten aanzien van de Europese problemen. In de Sovjet-politiek, welke zijn expansionistische karakter aan de communistische ideologie ontleent, is een essentieel element, dat geen communistische verworvenheden kunnen worden prijsgegeven, doch integendeel bij voortduring moet worden gestreefd naar verdere terreinwinst. In dit licht moet de telkenmale herhaalde verklaring van de Sovjet-Unie worden bezien, dat zij niet kan instemmen met een oplossing van het Duitse vraagstuk, waardoor de communistische verworvenheden in Oost-Duitsland in gevaar zouden worden gebracht. Tevens ligt aan de door de Sovjet-Unie gewenste oplossing de duidelijke bedoeling ten grondslag, dat een hereniging van Duitsland moet leiden tot uitbreiding van de communistische invloed over geheel Duitsland. Ook de met Mikojan tijdens zijn recent verblijf in de Verenigde Staten gevoerde gesprekken hebben geen enkele aanwijzing opgeleverd, dat de Sovjet-Unie haar sinds jaren ingenomen standpunt ten aanzien van de Europese problemen zou willen herzien. Blijkens de berichten, welke van bevriende mogendheden werden ontvangen, had de reis van Mikojan ten doel de stemming en de publieke opinie in de Verenigde Staten te peilen en zo mogelijk te beïnvloeden. In dit laatste opzicht schijnt Mikojan veel minder te hebben bereikt dan uit persberichten zou kunnen worden afgeleid.

Tot dusver heeft het Westers overleg nog niet tot definitieve resultaten geleid inzake de lijn, welke bij de met de Sovjet-Unie te voeren onderhandelingen moet worden gevolgd. Wel is duidelijk, dat ernstig rekening wordt gehouden met de waarschijnlijkheid, dat de Sovjet-Unie op 27 mei a.s. tot uitvoering van haar plannen ten aanzien van Berlijn zal overgaan. Primair blijft dan ook de noodzaak tot het bereiken van een eendrachtig Westers standpunt omtrent de wijze, waarop aan de gevaarlijke situatie, welke alsdan zou kunnen ontstaan, het hoofd moet worden geboden. Ingeval de Westerse mogendheden niet bereid zijn tot het sluiten van een vredesverdrag met Duitsland op basis van het door de Sovjet-Unie voorgelegde ontwerp, heeft de Sovjet-Unie het voornemen over te gaan tot het doen sluiten van een afzonderlijke vrede tussen Oost-Duitsland enerzijds en de Oosteuropese staten en alle

andere landen, die daartoe bereid zouden worden gevonden anderzijds. Tot dit doel worden in de satellietlanden reeds voorbereidende commissies gevormd.

In de ontwikkelingen der laatste maanden in het Midden-Oosten is het meest opmerkelijke, dat het communisme in Irak thans openlijk naar voren treedt, terwijl te voren de Sovjet-politiek erop was gericht de indruk te wekken, dat de Sovjet-Unie uitsluitend als staat optrad, teneinde het Arabisch nationalisme te steunen en te beschermen tegen het Westen, en voor de Arabische landen geen vrees behoefde te bestaan, dat het de bedoeling zou zijn het communisme over het Midden-Oosten te verbreiden. Hieruit zou kunnen worden afgeleid, dat de Sovjet-Unie haar positie in het Midden-Oosten thans zo sterk acht en de in Irak te behalen voordelen zo groot, dat de geruststellende politiek niet langer strikt behoeft te worden volgehouden.

Hieronder sub III^a wordt op deze ontwikkelingen nader ingegaan.

Verontrustend zijn, zoals hieronder sub III^a nader zal blijken, de ontwikkelingen in bepaalde landen in Zuid-Oost-Azië, waar zwakke en onervaren regeringen behalve tegen corruptie, economische problemen en het ontbreken van een basis voor een goed functioneren van de democratie, zich bovendien teweer moeten stellen tegen het van binnenuit en in bepaalde gevallen ook van buitenaf opdringende communisme. Meer en meer blijkt hierbij van hoe beslissende betekenis de houding van de vele miljoenen overzee-Chinezen in deze landen kan zijn, waarmee tevens wederom helder licht valt op het uitzonderlijk grote belang van het behoud aan Westerse zijde van Formosa en de aldaar gevestigde nationalistische Chinese Republiek als "politiek vaderland" van de over geheel Azië verspreid wonende Chinezen.

In de laatste maanden is van Russische zijde weer meer dan eens verklaard, dat de Sovjet-Unie en het Westen hun krachten op het economische terrein zouden moeten meten. De Sovjet-Unie is overtuigd, dat het communistische systeem zich uiteindelijk het krachtigste zal tonen en de wereldeconomie zal gaan beheersen.

De Sovjet-Unie streeft derhalve niet alleen naar versterking van het eigen economisch potentieel en de integratie van de economieën van de Oostblok-staten, maar zij hecht - in hoofdzaak om politieke redenen - ook groot gewicht aan het economisch offensief, dat eensdeels rechtstreeks verzwakking van de Westelijke economieën ten doel heeft en anderdeels gericht is op vermindering van Westelijke invloed in de minderontwikkelde gebieden.

II. Activiteiten in het eigen machtsgebied.

a. Politiek.

Het streven naar versterking van de onderlinge samenwerking van de landen van het Sovjet-blok werd in de periode oktober-december 1958 voortgezet.

Zo bracht een Sovjet-delegatie onder leiding van maarschalk Konev een bezoek aan Polen ter gelegenheid van de viering van de 15e verjaardag van het Poolse leger (12 oktober), terwijl op 25 oktober een Poolse partij- en regeringsdelegatie onder leiding van de eerste secretaris van de Poolse Communistische Partij, Gomoelka, en premier Cierankiewicz voor een zestiendaags bezoek naar de Sovjet-Unie vertrok. Bij aankomst verklaarde Gomoelka, dat "het verbond met de volkeren van dit land de voornaamste leidende gedachte in de politiek van de Poolse Volksrepubliek was" (Prawda 26-10-1958). De Russisch-Poolse vriendschap werd een garantie genoemd voor de territoriale integriteit van Polen tegenover de Westduitse "revanchistische eisen".

Ook de redevoeringen, die ter gelegenheid van de 41e verjaardag van de oktober-revolutie werden uitgesproken, getuigden van het genoemde streven naar versterking van de eenheid der bloklanden. Mikojan verklaarde op 6 november, dat in het afgelopen jaar het socialistische kamp en de partijen zich nog nauwer verbonden hebben. Zij hebben het moderne revisionisme definitief afgewezen. Hoewel er hevige aanvallen werden gedaan op het Zuidslavische revisionisme, heeft Chroestsjow de wens te kennen gegeven de betrekkingen tussen de beide landen verder te ontwikkelen.

Het vermoeden lijkt gewettigd, dat Chroestsjow bij het consolideren van zijn positie gebruik wil maken van een aantal toegewijden van de jongere generatie. Zo volgde de vroegere Komsomolsecretaris Sjeljepin eind december Serow op als hoofd van de Staatsveiligheidsdienst. Dit laatste wijst eveneens op de wens figuren, die voor de publieke opinie te nauw verbonden zijn geweest met het Stalinistische tijdperk van willekeur, door personen met een minder belast verleden te vervangen. Aldus tracht men het communisme een "aantrekkelijker" aanzien voor de massa te geven.

De affaire-Pasternak heeft zowel in de Westelijke als in de Sovjet-wereld veel stof doen opwaaien. De dubbele les, die uit dit incident getrokken kan worden is, dat men in de Sovjet-Unie nog steeds zeer ver verwijderd is van de vrijheid van woord en geschrift, en dat men in dat land nog altijd uitermate bezorgd is over het behoud van de ideologische veiligheid.

b. Militair.

De volgende gegevens over militaire activiteiten en manoeuvres tonen aan, dat het Sovjet-blok voortdurend aandacht besteedt aan de verbetering van zijn militaire machtspositie.

Landstrijdkrachten.

Sovjet-Unie.

Uit recente studie over de Sovjet-taktiek kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

- De tank wordt thans gezien als het wapen van beslissende betekenis; derhalve niet meer de infanterie, welke tot voor kort deze plaats innam. Alle andere wapens - dus ook de infanterie - zijn ondersteunende wapens.
- De infanterie wordt geleerd te vechten met een snelheid, welke met het vooruitgaan van de tanks overeenkomt. Op alle echelons wordt het gevecht bij dag en bij nacht beoefend.
- Het gebruik van atoomwapens en het inzetten van tanks worden als elkaars complement gezien. De eenheden wordt geleerd na het bombarderen van bepaalde doelen met a-wapens, direct op deze doelen af te gaan om deze te veroveren. De man wordt bijgebracht, dat hij door zijn bewapening, uitrusting, kleding en mobiliteit beschermd is tegen de uitwerking van a-wapens.

Polen.

Uit meerdere meldingen blijkt, dat de Poolse legerautoriteiten wederom zijn overgegaan tot het formeren van luchtlandingstroepen. Een kaderbataljon wordt samengesteld.

Tsjecho-Slowakije.

Het is tijdens de verslagperiode opgevallen, dat in Tsjecho-Slowakije in meerdere mate dan voorheen aandacht werd besteed aan de civiele verdediging. Verscheidene oefeningen werden in dit verband onder militaire leiding gehouden; de bouw van schuilkelders werd ter hand genomen.

Oost-Duitsland.

In het Perintrep Derde Kwartaal 1958 werd reeds melding gemaakt van de grote najaarsoefeningen van het Sovjetleger in Oost-Duitsland, waarbij speciale aandacht werd besteed aan het overschrijden van waterhindernissen en "tactische" atoomoorlogvoering.

Deze manoeuvres werden in de huidige verslagperiode voortgezet, ten dele met deelname van Oostduitse eenheden. O.a. vond in het najaar 1958 de grootste gecombineerde Russisch-Oostduitse oefening plaats, welke ooit is gehouden. Behalve de reeds genoemde bijzonderheden worde nog vermeld het snel uitvoeren van nachtelijke verplaatsingen.

In verslagperiode werden enige transporten waargenomen, vermoedelijk bestaande uit "ground-to-air-missiles". Rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid, dat de Russen operationele "ground-to-air-missiles" in Oost-Duitsland hebben geïnstalleerd.

Uit diverse rapporten is gebleken, dat men zich in Oost-Duitsland metterdaad voorbereidt op een mogelijke verscherping van de internationale situatie in verband met de Berlijnse crisis. Niet alleen zijn er aanwijzingen, dat militaire voorbereidingen met een defensief karakter worden getroffen - zie in dit verband ook hieronder bij Luchtstrijdkrachten - doch ook worden van hogerhand campagnes gevoerd, die in het kader van de psychologische oorlogvoering moeten dienen om de bevolking vertrouwd te maken met het bestaan van dreigend oorlogsgevaar, terwijl de passieve (civiele) verdedigingsmaatregelen worden opgevoerd. In dit kader passen ook de maatregelen, die worden genomen, om op ieder gewenst ogenblik de Oost-Berlijnse spoorwegnetten onafhankelijk van de West-Berlijnse te kunnen doen functioneren, en het aanleggen van een spoorwegverbinding geheel over Oostduits gebied om West-Berlijn heen.

Luchtstrijdkrachten.

Sovjet-blok.

De totale sterkte aan vliegtuigen is gelijk gebleven. De vervanging van MIG-15 en MIG-17 door MIG-19 vindt voortgang.

De Il-10 in Oost-Duitsland zijn thans geheel vervangen door MIG-15; slechts in Polen en Tsjecho-Slowakije bevinden zich nog enkele Il-10 (BEAST)-regimenten.

De luchtverdediging van Oost-Duitsland, Polen en Tsjecho-Slowakije is verder opgevoerd. Voorts is geconstateerd, dat de Oostduitse en mogelijk de Hongaarse luchtmacht - eerder dan werd verwacht - een zekere operationele waarde moet worden toegekend.

Oost-Duitsland.

Volgens de meest recente berichten wordt ook de paraatheid van de luchtmacht in Oost-Duitsland - ongetwijfeld in verband met de Berlijnse crisis - opgevoerd. Zo zijn thans rondom Berlijn eenheden van de N.V.A.L. (Oostduits Volks Luchtleger) gestationeerd, die zich tot voor kort in het Zuidoosten van Oost-Duitsland bevonden, terwijl ook de trainingscentra van de N.V.A.L. meer naar het Westen zijn verplaatst. Voorts verkeert het 24ste luchtleger van de Sovjet-Unie in een hogere graad van paraatheid dan normaal en er is een verhoogde luchtactiviteit waargenomen. Het vliegveld "Stendahl" tenslotte (dicht bij de grens van de Bondsrepubliek) is thans volledig operationeel door een verkennings-eenheid bezet.

Zee-strijdkrachten.

Sovjet-Unie.

Reeds is een zesde exemplaar geconstateerd van een nieuw type onderzeeboot, dat Rusland blijkbaar zeer snel aanbouwt. Het is groter dan alle andere Sovjet-onderzeeboten, is uitgerust met waarschijnlijk 10 torpedo-buizen en een moderne Asdic-installatie, en wordt voortgedreven door dieselmotoren; derhalve nog steeds geen atoomvoortstuwing.

Waargenomen werden twee torpedobootjagers van de Kotlin-klasse met bijzondere installaties, t.w. één met een platform op het achterschip voor helicopters en één met een afvuurinrichting voor geleide projectielen (hetzij tegen luchtdoelen dan wel tegen oppervlakte-doelen).

De slagkracht van de Sovjet-marine is aanzienlijk toegenomen, mede door het operatief in gebruik nemen van de "Komet" (luchttorpedo, die als een door de lucht geleid projectiel kan worden gelanceerd op schepen op een afstand van 10 tot 45 mijl).

Er zijn aanwijzingen, dat een Sverdlov-kruiser wordt uitgerust als "Guided missile"-schip.

Wederom werd geconstateerd, dat Rusland belangrijke vorderingen maakt in de modernisering van elektronische apparatuur.

Albanië.

In de baai van Valona wordt een nieuwe marine-basis gebouwd. Dit feit, alsmede de aankomst in het derde kwartaal van 1958 van vier W-klasse lange-afstand onderzeeboten, een depotschip en enige kleinere eenheden uit Rusland (vgl. Perintrep Derde Kwartaal 1958) wijst erop, dat de Sovjet-Unie haar maritieme positie in de Middellandse Zee versterkt.

Bulgarije.

In verslagperiode ontving Bulgarije van de Sovjet-Unie twee W-klasse lange-afstand onderzeeboten en twee Riga-klasse escorte-vaartuigen.

c. Economisch.

Aangezien het zesde vijfjarenplan niet meer voldeed aan de eisen van de economische ontwikkeling en de inzichten, die hieromtrent bij de leiding bestaan, is dit plan onlangs vervangen door een zevenjarenplan, dat als zeer ambitieus is aangeduid. Bij nadere beschouwing blijkt echter, dat dit plan in de meeste sectoren rekent met groeicijfers, die lager zijn dan die, waarmee tot dusverre werd gecalculleerd. Het

zesde vijfjarenplan gaf nog een industrieel groeicijfer van 10 % aan, hetgeen in vele gevallen ook is bereikt, doch het nieuwe plan rekent gemiddeld slechts met 8,6 %. De ontwikkeling is dus nu in een iets trager tempo gepland.

De moeilijkheden, die de Sovjet-Unie moet overwinnen vloeien hoofdzakelijk voort uit knelpunten bij de kapitaalgoederenproduktie en de arbeidsreserves.

De realisering van de hoge investeringseisen is, gezien de afwezigheid van buitenlandse hulp, afhankelijk van de mogelijkheid de daarvoor benodigde besparingen van de Russische economie af te dwingen. Nieuwe investeringen worden trouwens belemmerd door de stijgende eisen van de bewapening, de steun aan China, de satellietlanden en de onderontwikkelde gebieden, de stijgende sociale voorzieningen, de betere verzorging van de bevolking en tenslotte door de toenemende eisen van investering per eenheid voortgebracht produkt, hetgeen b.v. voorshands de produktie in Siberië zo kostbaar maakt.

Wat de spanningen op de arbeidsmarkt betreft is het opmerkelijk, dat de Sovjet-Unie erin is geslaagd het percentage van de bevolking, dat in het produktieproces is opgenomen, niet slechts te handhaven maar zelfs te vergroten. Dit is mogelijk geweest door inschakeling van sluimerende arbeidsreserves en door demobilisatie van strijdkrachten. Het is echter te verwachten, dat deze mogelijkheden gaandeweg uitgeput zullen geraken. Desondanks wenst men de arbeidstijd te verkorten. De problemen, die hierdoor ontstaan zullen opgevangen moeten worden door verhoging van de arbeidsproduktiviteit, hetgeen o.m. reeds is gebeurd door omschakeling van arbeiders, interne migratie, mechanisatie en automatisering. Het een en ander zal echter ten koste gaan van het tempo van de stijging van de levensstandaard. Teneinde deze problemen van kapitaal- en arbeidsschaarste op te lossen heeft de Sovjet-Unie in de naaste toekomst zowel intern als extern relatieve rust nodig.

De integratie van de economieën van de landen van het Oostblok verloopt nog onbevredigend. De rol, die de satellietlanden is toegedacht is ondergeschikt aan de Russische industrialisatieplannen. Aan de Russische industrie is zoveel mogelijk de produktie van die goederen voorbehouden, die op de wereldmarkt de beste mogelijkheden bieden. Dit

heeft geleid tot gevoelige omschakelingen in sommige satellietlanden. De nieuwste ontwikkeling op dit gebied betekent evenwel een gering succes voor de satellietstaten, aangezien thans meer dan voorheen rekening wordt gehouden met hun bestaande economische structuur. Hoewel de Oostbloklanden hun produktiepotentieel hebben kunnen vergroten hebben zij op de Oostelijke markt nog geen vervanging gevonden voor het verlies van hun traditionele handelsbetrekkingen met het Westen. Daardoor verloopt de door Russische directieven bepaalde ontwikkeling in deze landen langzamer dan de West-Europese.

d. Ontwikkelingen in de communistische partijen en vakbewegingen buiten het Sovjet-blok.

Het 19e partijcongres van de C.P.N. (26 t/m 29 december) is geheel en al volgens de door de partijleiding opgezette mise en scène verlopen. De deelnemers aanvaardden - als het ware stilzwijgend - de onverzoenlijke stellingname van partijsecretaris Paul de Groot tegen de groep-Wagenaar. Men wist zich daarbij verzekerd van de steun van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie, die bij monde van B.N. Ponomarjow - hoofd van de afdeling buitenlandse politiek en internationale verbindingen van het centraal comité van de C.P.S.U. - kort voor het congres in een artikel in "Kommunist" andermaal een veroordeling over het optreden van de groep-Wagenaar had uitgesproken.

Het nieuw "gekozen" partijbestuur, dat uit 35 leden en 8 plaatsvervangende leden bestaat, benoemde De Groot wederom tot algemeen secretaris. Vergeleken met zijn samenstelling direct voor het congres vonden er geen opvallende mutaties in plaats.

Wat de tactiek van de partij aangaat opende het congres geen nieuwe gezichtspunten. Zoals te verwachten was, werd een sterke nadruk gelegd op het werken van de partij in het N.V.V..

Twee functionarissen van het WVV-secretariaat stelden in Nederland een onderzoek in naar de positie en de betekenis van de "oude" E.V.C. en de E.V.C.-1959.

Het WVV heeft zich nog niet uitgesproken of de "oude" E.V.C. lid van het WVV kan blijven dan wel, dat alleen de E.V.C.-1958 erkend zal worden. Hiertoe zal waarschijnlijk gewacht worden tot het Uitvoerend Comité en de Algemene Raad van het WVV (resp. eind januari en april) bijeenkomen.

De ledenaanhang van de "oude" E.V.C. is zo gering, dat deze organisatie in een benarde financiële positie verkeert en slechts door verkoop van haar bezittingen haar bestaan weet te rekken. De positie van de E.V.C.-1958 is door een wat groter ledental en het niet-hebben van oude schulden iets gunstiger. In haar rijen heerst echter verwarring door de richtlijnen van de C.P.N.-leiding, die overgang van de E.V.C.-1958 naar het N.V.V. en waar mogelijk ook naar C.N.V. en K.A.B. propageert.

Het "nationale festival voor vrede en vriendschap", dat het Algemeen Nederlands Jeugd Verbond met Kerstmis zou organiseren, is uitgesteld tot Pasen 1959.

III. Activiteiten in de overige landen.

a. Politiek-militair.

Midden-Oosten.

In Irak heeft het communisme zich in de loop van de verslagperiode een zo sterke positie weten te veroveren, dat een machtsovername door hen een reële mogelijkheid is geworden. De voordelen van zulk een machtsovername zouden de volgende zijn. Ten eerste zou de Sovjet-Unie zich een toegang verwerven tot de Perzische Golf en de Indische Oceaan en zij zou waarschijnlijk niet nalaten een dergelijk voordeel strategisch uit te buiten; een marinebasis aan de Perzische Golf behoorde reeds vóór 1914 tot de Russische desiderata. Ten tweede zou met Irak één van de voornaamste olieproducenten, thans werkzaam voor de niet-communistische wereld, achter het IJzeren Gordijn zijn gebracht, terwijl ook de afvoer van Perzische olie van de al dan niet goede wil van de Sovjet-Unie afhankelijk zou zijn. Aangezien 70 % van de Perzische olie naar bestemmingen ten oosten van Suez gaat - o.a. naar Australië en Nieuw-Zeeland - zou het effect van verstrekkende aard zijn. Ten derde zou een communistisch regime in Irak praktisch neerkomen op een omsingeling van Iran en op het blootstellen van Turkije aan een aanval in de rug.

Gezien het bovenstaande lijkt het niet verantwoord teveel optimisme te putten uit de van verschillende zijden verkondigde mening, dat de Sovjet-Unie uit vrees voor een teveel antagoniseren van het Arabisch nationalisme, de voorkeur zou geven aan het - althans voorlopig - laten voortbestaan van een nationaal Iraaks regime.

Dat de communisten zich een zo sterke positie hebben weten te veroveren, is in de eerste plaats het gevolg van de toevloed van goed geschoolde agitators - Khalid Bagdash c.s. - die na de staatsgreep van achter het IJzeren Gordijn zijn teruggekeerd. In de tweede plaats heeft het communisme zich bediend van de omstandigheid, dat de regering-Kassim haar zelfstandigheid in eerste instantie heeft moeten verdedigen tegen de sterke Nasser-gezinde stromingen en intrigues, waarvoor Kassim zelfs de steun der communisten nodig had. Tenslotte is er alle aanleiding om aan te nemen,

dat Kassim het gevaar van de communistische agitaties heeft onderschat. Door deze gang van zaken is het de communisten gelukt in de politie- en voorlichtingsapparaten, alsmede de ministeries van defensie, economische zaken en onderwijs, een zeer aanzienlijke invloed te verwerven. Ook de voornaamste posten in de luchtmacht zijn in hun handen.

Kassim is erin geslaagd de oppositie-groepen, die voorstanders zijn van een unie met de V.A.R., ongevaarlijk te maken; het buiten gevecht stellen van de aanstichters van de mislukte staatsgreep van begin december voltooide het werk, dat met de opruiming van Generaal Arif c.s. was begonnen.

Eerst ten tijde van de afsluiting van dit rapport - tweede helft januari 1959 - doen zich de eerste tekenen voor die erop wijzen, dat de regering Kassim althans begonnen is in te zien, dat de machtspositie der communisten een gevaar kan betekenen voor zijn zelfstandigheidspolitiek. Dit valt op te maken uit bepaalde regeringsmaatregelen, die enige communistische (mantel)organisaties onder een zekere mate van toezicht stellen en voorts uit de oprichting, door de regering, van een nieuwe militaire formatie ter grootte van een brigade, waarvoor gezagsgetrouwe officieren speciaal worden geselecteerd en die nabij Bagdad wordt gestationeerd. Deze laatste maatregel is overigens niet slechts gericht tegen de communisten en de met hen sympathiserende grote groep der Koerden in het leger, doch ook tegen die militaire elementen, die aansluiting bij de V.A.R. voorstaan.

Het is nog steeds niet mogelijk te voorspellen, welke houding het leger zal aannemen en hoe de toestand in Irak zich zal ontwikkelen, indien het latente conflict tussen de communisten en de Pan-Arabisten tot een uitbarsting komt.

Intussen is een intensieve militaire steunverlening van de Sovjet-Unie aan Irak tot stand gekomen. Een Russische militaire missie is in Irak werkzaam. Reeds twee omvangrijke scheepsladingen Russische militaire uitrustingsstukken, namelijk tanks, gepantserde personenvoertuigen, veld- en luchtdoelgeschut, anti-tank kanonnen, mortieren,

lichte wapens, ammunitie, vrachtauto's en jeeps, zijn te Basra ontscheept.

Volgens een in oktober gesloten overeenkomst zal Rusland aan Irak ook straalvliegtuigen leveren.

Het is begrijpelijk, dat Nasser zich door het zeer verre gaande communistische opdringen in het Midden-Oosten bedreigd voelt, en de enigszins verscherpte actie tegen het communisme, die hij sedert december binnen de grenzen van de V.A.R. voert, staat daarmee ongetwijfeld in verband. Het zou echter van ongegrond optimisme getuigen, indien men hieruit de conclusie zou trekken, dat er nu ineens sprake is van een breuk tussen deze beide machten of dat Nasser, ook al zou hij zulks wensen, zich zonder meer zou kunnen losmaken uit de communistische greep, waarin hij zich - zowel economisch als politiek - vrijwillig heeft laten vangen als middel ter bereiking van zijn doel: de verdrijving van de westerse invloed uit het Midden-Oosten.

Ten gevolge van de actie van Nasser tegen de communisten moest één van de meest bekwame Syrische communistenleiders, Khalid Bagdash, die na het tot stand komen van de V.A.R. naar Praag vluchtte en in oktober in Syrië terugkeerde, in december naar Irak uitwijken. Bagdash had in opdracht van Moskou duidelijk verklaard, dat de communistische idealen niet aan het Arabisch nationalisme ondergeschikt mogen zijn. Juist vóór het einde van het jaar moest de pro-communistische generaal Afif Bizri, gewezen Chef-Staf van het Syrische leger, eveneens naar Bagdad vluchten.

Dat Nasser van mening is, dat zijn plannen om tot een Arabische eenheid te komen, door de communistische beweging worden gedwarsboemd, bleek voorts overduidelijk uit perspublikaties, verschenen te Cairo en te Damascus, waarin werd gesproken over een "overeenkomst tussen de imperialisten, de communisten en de zionisten". Als een uitvloeisel van deze campagne hadden ongeregeldheden plaats aan de universiteit van Damascus, waar communistische en Pan-Arabische studenten elkaar telijf gingen.

Intussen vond de Russische militaire steunverlening aan de V.A.R. in verslagperiode voortgang; de Sovjet-Unie leverde T-54 tanks, handvuurwapens en munitie, en ging voort met de opleiding van militair personeel van de V.A.R..

Nu door de Iraakse revolutie uit het Bagdad-Pact één van zijn belangrijkste leden is weggevallen, verdienen de andere leden van dit bondgenootschap bijzondere belangstelling. Aangezien omtrent het NAVO-lid Turkije in het kader van dit rapport niets nieuws te vermelden valt, en Pakistan hier beneden onder Zuid-Oost-Azië ter sprake zal komen, volgt hier slechts over Iran een enkel woord.

Algemeen wordt aangenomen, dat de positie van de Sjah niet sterk is, en voortdurend wordt aangetast door agitaties van communisten en de oppositie van jonge intellectuelen en militairen. Een aantal gangmakers onder deze laatsten, die poogden de Sjah een aantal overigens zeer gewenste hervormingen te doen doorvoeren, zijn uit hun functies ontheven. Deze hervormingen betreffen vooral een verandering van het heersende feodale grondrecht-stelsel en bestrijding van de corruptie. Het is niet verwonderlijk, dat de Sjah - die het goede voorbeeld heeft gegeven door een deel van zijn eigen domeinen te doen verkavelen - eveneens oppositie ondervindt van de groepen, die belang hebben bij de handhaving van de huidige toestand.

Het is gebleken, dat de talrijke Perzische studenten, die in Europa studeren - vooral in Frankrijk en Engeland - voortdurend zijn blootgesteld aan intensieve communistische propaganda. De Franse Communistische Partij verzorgt voor dit doel een speciaal Perzisch nieuwsblad.

Ofschoon Iran zich tot dusverre een getrouw lid van het Bagdad-Pact heeft betoond - zoals het ook in verslagperiode weer heeft bewezen door zijn resolute wijze van reageren op de zware Sovjet-pressie naar aanleiding van de voorgenomen bilaterale verdragen tussen de Verenigde Staten en de Pact-landen - blijkt toch uit de meest recente berichten, ontvangen bij de afsluiting van dit rapport, dat zich thans toch weer een kritische en wrevelige houding open-

baart tegenover het Pact en vooral tegenover de Verenigde Staten, welk land naar Iraanse opvatting te weinig financiële steun verleent. Bovendien zou Iran gaarne militaire garanties hebben tegen agressie niet alleen van de zijde van de Sovjet-Unie, doch ook van Irak en Afghanistan.

Ook buiten Irak blijven enige kritieke situaties voortdurend aandacht vragen. In Libanon en Jordanië hebben de regimes zich ook na de terugtrekking der Amerikaanse en Britse troepen weten te handhaven, doch beide landen kunnen nog steeds met sluimerende vulkanen worden vergeleken. In Libanon tracht de regering reeds maandenlang vergeefs een einde te maken aan de bewapening van de burgerij; nog altijd dreigt het gevaar van een wederopleving van de burgerstrijd tussen Christenen en Moslims. Jordanië valt of staat nog steeds met de "balance of power", waarin de militaire macht van Israël en het Arabische expansionisme van Nasser elkaars tegenwicht vormen.

In dezelfde categorie dient tenslotte te worden genoemd Afghanistan dat, bevreesd voor en militair-economisch afhankelijk van de Sovjet-Unie, volhardt in zijn "neutraliteitspolitiek", waarin het sedert kort nog eens extra wordt aangemoedigd door weer een nieuwe vrees, n.l. de Pakistaanse militaire dictatuur van de Pathaanse generaal Ayub Khan.

Zuid-Oost-Azië.

In de maanden september en oktober 1958 vond in een drietal Aziatische staten, n.l. Pakistan, Birma en Thailand een militaire staatsgreep plaats. Het lijkt moeilijk deze opvallende coincidentie geheel als een toevallige samenloop te beschouwen. Ofschoon de feitelijke omstandigheden in elk der betrokken landen uiteraard sterk verschillen, werd de ontwikkeling van de politieke situatie in belangrijke mate bepaald door overeenkomstige interne en externe factoren.

In verscheidene "jonge" Aziatische staten - zoals in Birma en Pakistan - is toepassing van het op Westers democratische leest geschoeide regeringsstelsel in de praktijk op ernstige moeilijkheden gestuit. Als een der voornaamste moeilijkheden is wel te beschouwen, dat onder de in deze landen bestaande maatschappelijke verhoudingen, de ontwikkeling van een gezond politiek partij-wezen niet mogelijk is gebleken. In feite heeft het bij een democratisch staatsbestel passend partijen-stelsel de mogelijkheid geopend voor opportunistische en baatzuchtige "politici" om zich voor eigen doeleinden en ten detrimente van het landsbelang grote politieke invloed te verwerven. Terwijl de politiek ongeschoolde menigte in dit spel de rol van figuranten bleef vervullen, verkregen de politieke partijen steeds meer het karakter van door opportunistische overwegingen, veeleer dan door politieke beginselen, geleide groeperingen van ambitieuze politici en hun aanhang. De uit deze partijen voortgekomen regeringen werden steeds minder stabiel en hadden niet de kracht, zoal de wil, tot het voeren van een efficiënt bestuur en tot bestrijding van de toenemende politieke corruptie.

Deze verwording van de interne politieke situatie ontwikkelde zich tot een gevaar voor het behoud van de politieke zelfstandigheid van deze landen in verband met de verminderde weerstand tegen de politieke druk van buiten. Als gevolg van de politieke ontwikkelingen in het Midden-Oosten, met name de revolutie in Irak, geraakte het tot dusverre sterk op het Westen georiënteerde Pakistan in een geëxponeerde positie tegenover het in de Afro-Aziatische wereld groeiende ontzag voor de Sovjet-Unie en Communistisch China en het van communistische zijde aangewakkerde extreem anti-Westers nationalisme. In Birma dreigde het gevaar, dat de toenemende communistische invloed in regeringskringen tengevolge zou hebben, dat dit land volledig in communistische handen zou geraken.

De ontwikkeling van de interne politieke situatie in Thailand verschilt in menig opzicht van die in de beide andere landen. Ook in Thailand bestond echter een niet ongegronde vrees voor een zodanige verzwakking van het regeringsgezag, dat geen weerstand meer zou kunnen worden geboden aan het opdringende communisme.

Een opmerkelijk aspect van de onderhavige ontwikkelingen is, dat in de betrokken Aziatische landen zonder advies of andere inmenging van Westerse zijde verantwoordelijke militaire en politieke leiders zelf het initiatief hebben genomen om te trachten het interne desintegratieproces te stuiten en de politieke zelfstandigheid van het land te bevorderen. Het zou kunnen zijn, dat in de gebeurtenissen in het Midden-Oosten een waarschuwing is gezien.

Gebeurtenissen, die zich in Laos juist na het verstrijken van de verslagperiode hebben voorgedaan, wijzen erop, dat de regering Phouy Sananikona, enigszins volgens de Birmees-Pakistaans-Siamese methode, het hoofd tracht te bieden aan de ernstige communistische in- en externe bedreiging. Om dit gevaar te kunnen afwenden heeft de premier 14 januari j.l. van het parlement - met alleen de stemmen der communisten tegen - verregaande volmachten weten te verkrijgen voor de tijd van een jaar, om zijn programma uit te voeren, waarvan de belangrijkste punten zijn:

- a. bestrijding van de communistische subversie, en
- b. sociale en economische hervormingen.

Tegelijk is de grondwet tijdelijk buiten werking gesteld en het parlement naar huis gezonden. Twee communistisch geïnfiltreerde bataljons (oorspronkelijk geformeerd uit voormalige "Patet Lao"-troepen) zijn geïnterneerd. Blijkbaar treedt de opperbevelhebber Generaal Ouan scherp op tegen communistische ondermijning van zijn leger.

Tenslotte diende Laos bij de Verenigde Naties een klacht in tegen grensoverschrijdingen door troepen uit Noord-Vietnam.

In Vietnam is het regeringsbeleid geheel in handen van Diem, die behalve zijn naaste familieleden, daarbij geen buitenstaander toelaat en zich zozeer met details bemoeit, dat hij tot diep in de nacht werkt en zijn energie aan onbenulligheden verspilt, terwijl hij niet schijnt te bemerken, dat op het platteland, vooral in het zuiden, de communistische subversiviteit snel toeneemt, zonder dat hiertegen

voldoende weerstand wordt geboden.

Hoopvol is het daarentegen, dat de anti-communistische Chinezen door het openen van een nationalistisch-Chinees consulaat te Vietnam hun positie hebben weten te verbeteren.

In Saigon, waar de regering zich blijft verzetten tegen het Peking-regime, volgt de Chinese gemeenschap in het algemeen het regeringsbeleid.

De Chinezen in Vietnam zijn ernstig geschokt door het oprichten van de communes in China.

In Cambodja is de situatie onduidelijk door de onberekenbaarheid van Prins Norodom Sihanouk. De recente erkenning van het Chinees-communistische regime door Sihanouk en het sluiten van het nationalistisch-Chinese consulaat heeft ertoe geleid, dat de Chinezen in Cambodja nu in grote getale het leiderschap van Peking aanvaarden. Deze tendens zal waarschijnlijk voortgang vinden, zolang de regering van Cambodja haar relaties met Peking verder ontwikkelt.

In Singapore heerst een grote partij-politieke activiteit in verband met de verkiezingen in maart a.s.. De Chinezen, waarvan het merendeel meent, dat van Peking meer te verwachten is dan van Tai-Peh, maken het voor het communisme gemakkelijk om hier te intrigeren. Het bijkantoor van de Chinese Nationale Bank verleent hierbij belangrijke hulpdiensten. De toestand is dan ook uiterst labiel, de binnenlandse partij-politieke verhoudingen zijn zeer verward.

Een opvallende daad van de krachtige Tengku Abdurrachman van Malaya was het sluiten van de Rood-Chinese "Bank of China". De Chinezen in Malaya worden echter voortdurend door Peking geïntimideerd en voorzien Rood-China thans van gelden via de Bank of China in Singapore. Voor Malaya lijkt het grootste gevaar te bestaan in een mogelijk samengaan in de nabije toekomst van de Malayase Chinezen met het hoofdzakelijk uit Chinezen bestaande Singapore.

Hongkong is nog meer dan Singapore afhankelijk van de gunst van Peking. Een grote, door Peking heimelijk uitgeschreven staking zou Hongkong reeds kunnen doen vallen, zonder dat militair ingrijpen nodig zou zijn.

In Indonesië hebben zich in de verslagperiode in verband met de koude oorlog geen duidelijke ontwikkelingen afgetekend. Generaal Nasution is voortgegaan met zijn pogingen om door het ondergeschikt maken van een aantal organisaties - zoals b.v. het "Irian Front" - aan het leger, de schadelijkste vormen van communistische agitatie terug te dringen. Eveneens werd voortgezet de politieke strijd om de wijze, waarop de door Soekarno vastgelegde beginselen van "geleide democratie" in praktijk moeten worden gebracht. De instelling van het in Soekarno's systeem passende "Gotong Rojong"-kabinet (mederegering van alle partijen) zou de communistische partij een plaats in de regering en daarmee een aanzienlijke mate van medezeggenschap garanderen, doch een uitbreiding van het parlement met "functionele vertegenwoordigingen", zoals door Soekarno gewenst, zou de regering weer in staat stellen de communistische invloed op de volksvertegenwoordiging binnen de perken te houden. Het is bekend, dat de P.R.I. zich zorgen maakt over dit laatstgenoemde aspect van de geleide democratie.

De rebellie, die een bepaald anti-communistisch element bevat, is in de verslagperiode niet gebroken. In de vorm van guerilla duurt zij onverminderd voort en met name op Noord-Celebes mag zelfs van enige verhoogde activiteit worden gesproken.

De Nieuw-Guinea-kwestie behoeft in het kader van dit rapport niet besproken te worden. Wel verdient vermelding de ook in de verslagperiode voortgeschreden bewapening van Indonesië door verschillende tot het Sovjet-blok behorende landen.

In november vertrokken uit de Zwarte Zee vier Kronstadt-klasse patrouillevaartuigen voor aflevering aan Indonesië, waar zij inmiddels zijn aangekomen. Eveneens in november werd in Tsjecho-Slowakije begonnen met de opleiding van 180 à 250 man Indonesisch luchtmachtpersoneel. Met de Poolse regering werd een regeling getroffen voor de opleiding van Indonesisch marinepersoneel; er zijn aanwijzin-

gen, dat een opleiding aan boord van torpedootjagers, mogelijk zelfs onderzeeboten, reeds is begonnen.

Tenslotte zal Indonesië volgens thans beschikbare berichten vóór 1 april 1959 de volgende wapens en oorlogsschepen uit het Sovjet-blok ontvangen:

- 4 torpedootjagers
- 2 onderzeeboten
- 8 kustescortevaartuigen (gearriveerd)
- + 8 à 10.000 mijnen (geschat), (gedeeltelijk gearriveerd)
- + 200 torpedo's
- 25 anti-luchtdoelmitrailleurs 37 mm, (gedeeltelijk ontvangen)
- 25 anti-luchtdoelkanons 8,5 cm, (gedeeltelijk ontvangen)
- 110 straaljagers (MIG 15 en 17), (grootste deel ontvangen)
- 32 straalbommenwerpers (Beagle), (bijna alle geleverd)
- 11 transportvliegtuigen (Crate), (geleverd)
- 20 opleidingsvliegtuigen
- 2 helicopters voor opleiding
- 2 helicopters van liaison
- 4 helicopters voor ambulancediensten
- 15 radarsets
- 3 LCT's (geleverd)
- 10 LCVA's (geleverd)
- 6 patrouillevaartuigen.

b. Economisch.

De economische strijd met de landen van het kapitalistische Westen richt zich ten dele rechtstreeks tegen de economieën van het Westen. Dit was o.m. het geval met de Russische tin- en aluminiumexporten, die het karakter van dumping droegen. De tinexport heeft daarbij echter onaangename repercussies teweeg gebracht in de betrekkingen van de Sovjet-Unie met de tin-producerende onderontwikkelde landen. De Sovjet-Unie bleek daarvoor wel gevoelig, al waren de getroffen landen niet tot acties tegen de Sovjet-Unie overgegaan. Deze, overigens geringe, exporten waren voor de

Sovjet-Unie intussen kostbare middelen om zich deviezen te verschaffen, aangezien deze aldus aanzienlijk duurder waren dan normaal het geval zou zijn geweest.

Een strijdmiddel tegen het Westen, dat meer belooft, is de hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden. Hoewel de communistische hulp aan deze landen aanzienlijk geringer is dan de Westelijke, wordt zij propagandistisch beter uitgebuit. Daartoe dienen o.a. de lage rentevoet, de gemakkelijke condities van terugbetaling, het uitvoeren van spectaculaire ontwerpen en het soepele optreden van de Sovjet-technici.

Het is zeer waarschijnlijk, dat de Sovjet-economie in staat zal zijn haar tempo van hulpverlening aan de onderontwikkelde gebieden te handhaven, want deze hulp belooft nog geen procent van haar bruto nationaal produkt. Men dient tevens rekening te houden met de toenemende kracht van de satellietlanden. Aangezien het Sovjet-hulpprogramma zeer selectief is gericht, is het als uiterst gevaarlijk te beoordelen. Dit gevaar is vooral aanwezig bij de hulp aan landen als Afghanistan en de Verenigde Arabische Republiek.

In sommige landen, die Sovjet-hulp hebben aanvaard, begint echter langzamerhand een gevoel van onbehagen te groeien omtrent de politieke bedoelingen van de Sovjet-hulp. Voorts treden soms moeilijkheden op ten aanzien van de verlangde terugbetaling in harde valuta, in een enkel geval zelfs verbonden met een goudclausule en vanwege de pressie bij vernieuwing van de vaststelling van de betalingsvoorwaarden. Hoewel deze bezwaren in het algemeen een onderontwikkeld land er niet van weerhouden, Sovjet-hulp te aanvaarden, blijkt het propagandistische effect van de hulp, die veelal neerkomt op ruiltransacties op strikt bilaterale basis, belangrijk verminderd te zijn. Bovendien zijn de valuta's van de Sovjetblokl landen niet convertibel en kan men daarmee niet "vrij winkelen", hetgeen met de Westelijke valuta's wel kan gebeuren.

Tenslotte moge worden gewezen op de minder gunstige ervaringen met de communistische leveringen. In dit verband kunnen worden genoemd: de slechte kwaliteit, de bureaucratische afwikkeling van het zakenverkeer, de arbitraire wijze van oplossen der gerezen moeilijkheden, de prijsstijging na afsluiting van de hulpovereenkomsten en de dumping met artikelen uit onderontwikkelde landen op de wereldmarkt.

GEHEIM

13 februari 1959

10

V E R Z E N D L I J S T

	<u>Ex.nr.</u>
Minister-President	1
Comité Verenigde Chefs van Staven	2
Chef Luchtmachtstaf	3
Chef Marinestaf	4
Chef Generale Staf	5
Archief	6
Leden en secretaris C.V.I.N.	7 t/m 13
<u>Na ontvangst eventueel commentaar van VCS:</u>	
Leden en secretaris ministerraad	14 t/m 28
Reserve	29 en 30

29 en 30
Ulnicetg

ex. m. 14 (Pci. 7a) num. 21-1-1963.